

Hegedűs Antal

A VÉDŐSZENTEK TISZTELETÉNEK TEOLÓGIAI ALAPJAI

Minden keresztény egyház a Bibliát kutatja, ha választ akar adni egy-egy kérdés teológiai megalapozottságára. A keleti, pravoszláv egyház, valamint a római katolikus egyház ezen túlmenően azt is vizsgálja, hogy mit mond egy-egy kérdéstről az egyház hagyománya és az egyház tételes, illetve liturgikus tanítása.

A Bibliát kutatva, egészen nyíltan meg kell mondani, hogy semmiféle olyan kijelentést nem találunk benne, amely kifejezetten a védőszentek tiszteletéről szólna olyan formában és olyan értelemben, ahogyan ezt ma művelődéstörténetés és néprajzos kollégáink szemügyre veszik.

A Biblia szerint Isten szentsége kötelezi tisztelőit arra is, hogy szentek legyenek: „Legyetek szentek, mivel én is szent vagyok” (Lev 11,45). Krisztus követői is oly mértékben kötelesek erkölcsi tökéletességre, hogy egészen természetesen „szenteknek” nevezi őket az Írás (Róm 1,7, 15,25; 1Kor 1,2; 16,1). Az Újszövetség személyei (Jézus és az apostolok) tisztelettel szólnak az Ószövetség Istenhez közel álló személyeiről: Ábrahámról, Mózesről, Dávidról, Noéről, Jóbról, de a Heródes által lefejezett Keresztelő Jánosról is. Úgy mutatják be őket, mint a hit példaképeit, akik előttünk jártak (Zsid 11,1-40). Ismeri a Biblia a közbenjáró imádság gyakorlatát is: Ábrahám, Mózes, Jób, Pál apostol kéri Istent, hogy segítsen a rászorulókon, és hittestvéreik közbenjáró imádságát is kéri önmagukért – Pál apostolhoz hasonlóan: „Kérlek benneteket, testvérek (. . .) legyetek segítségemre: imádkozzatok értem Istenhez, hogy megszabaduljak” (Róm 15,30).

Egészen természetes, hogy a bibliai korszak lezáródása után a hívek ugyanilyen magától értetődően tisztelték azokat, akik „az Úrban hunytak el”, és kérték közbenjáró imádságukat. Már az első századok „szent hagyománya” tanúsítja, hogy feljegyezték a szent vértanúknak, hitvallóknak életét, és kérték közbenjárásukat. A keresztények föld alatti temetkező helyein, a katakombák falain számtalan ilyen és hasonló feliratot olvashatunk: „Sabbacius, kedves lélek, imádkozzál testvéreidért és társaidért!” A szentek tiszteletének és közbenjárásának gyökerei tehát megvannak a Bibliában, és ebből sarjadzik a keresztény egyház gyakorlata, nyugaton és keleten egyaránt, egészen a 16. század protestantizmusáig. Aranyaszájú János, Konstantinápoly pátriárkája pl. így ír

erről a 4. században: „Mindenki tudja, hogy az istenes népek azért keresik fel a vértanúk dicső sírjait, hogy azokat illő tiszteletben részesítsék . . . és tőlük példát vegyenek”. Ennek a tiszteletnek természetes következménye volt a szentekkel kapcsolatos helyeknek a tisztelete és az oda való zárandoklás. Erről tanúskodnak a 4. századtól kezdve fellelhető ITINERÁRIUMok. Ezzel a tisztelettel párhuzamosan jelentkeznek azonban a túlzások és visszaélések, amelyek a szentek tiszteletét gyakran a pogány bálványimádáshoz hasonló mértékben gyakorolták. A protestáns egyházaknak a szentek tisztelete elleni álláspontja bizonyossága annak, hogy a hivatalos egyház tanítása milyen mértékben volt hatástalan a visszaélések kiküszöbölésében és a babonáságok leküzdésében.

Itt jutunk el most már az ortodox és a római katolikus egyház egyöntetű tanításának ismertetéséhez. Eszerint a megdicsőült szentek vallási tiszteletre méltók, de tiszteletük lényegesen különbözik Istennek a tiszteletétől. Istennek a „cultus patriae – az imádás” jár ki, míg a szentek tisztelete csak egyszerű hódolat, „cultus duliae” lehet. Ugyancsak egyöntetűen tanítják a keleti és nyugati egyházak azt, hogy a szentek segítségül hívása nemcsak megengedett, hanem egyenesen ajánlott. Szintén mindkét egyház, mind a keleti, mind pedig a nyugati, megengedi és ajánlja a szentek képeinek és ereklyéinek tiszteletét. A képek elsődleges célja vallási igazságok szemléltetése volt, hangsúlyozva, hogy a tisztelet ilyenkor is közvetve az illető szent személyének szól, ezért olyankor sem hamis a vallásosságunk, ha véletlenül hamis ereklyére irányul a tiszteletünk. Az egyház felismeri, hogy néha, jobbára költői kifejezésekben vagy népi ájtatosságokban, főleg Mária tisztelete közel jár az imádás megnyilvánulásához (pl. a vita nostra, spes nostra – életünk, reménységünk stb.), de ezeket úgy kell felfogni, mint egyéb költői megnyilatkozásokat, nem szabad szó szerint venni őket.

A Mária-jelenésekkel kapcsolatban két alapelve van az egyháznak: az első az, hogy ilyennek lehetőségét nem szabad eleve kizárni, a másik viszont az, hogy ha a jelenés ellene van a kinyilatkoztatásnak vagy azt újabb tanítással akarja kiegészíteni, akkor a jelenés elvetendő. A kinyilatkoztatás ideje ugyanis az 1. század végén lezárult. Hangsúlyozni kell azt is, hogy az egyes ember még akkor sem köteles elfogadni hitelesnek egyes jelenéseket, ha annak hitelességét az egyház el is fogadná.

Igen érdekes és valószínűleg minden keresztény emberhez közel áll az a mód, ahogyan a II. vatikáni zsinat megindokolja a szentek tiszteletét és közbenjárását az egyházzal szülő dogmatikai konstitúció (Lumen gentium) 7. és 8. fejezetében. Eszerint mi, akik úton vagyunk, és a szentek, akik már célba értek, egybetartozunk. „Ők már az örök haza polgárai, ott vannak az Úrnál és őáltala, ővele és őbenne szüntelenül közbenjárnak értünk az Atyánál (. . .) Testvéri gondoskodásuk nagy segítséget nyújt gyöngeségünkben (. . .) Amikor rátekintünk Krisztus hűséges követőinek életére, új ösztönzést kapunk, hogy jövőbeli hazánkat keressük (v. ö. Zsid 13,14; 11,10), egyszersmind megismerjük azt a biztos utat, amelyen járva ebben az ezerarcú világban is eljuthatunk az életszentségre (. . .). A szentek sorstársaink, emberek ők is, csak éppen Krisztusnak tökéletesebb képmásai (v. ö. 2Kor 3,18). Teljesen helyénvaló tehát, hogy szeressük őket, Jézus Krisztus barátait és társörököseit”. Ez a tisztelet fokozott mértékben vonatkozik Szűz Máriára, Krisztus anyjára, „hisz ő oly közel áll a szívünkhöz”. Azt hiszem, hogy a zsinati konstitúciónak ez a

legemberségesebb mondata, és már egyedül ezzel elégséges lenne indokolni a szentek és Mária tiszteletét és segítségül hívásuknak jogosságát. Elképzelhetetlen, hogy a megdicsőült szentekre és főleg Krisztus anyjára ne lehessen alkalmazni a költő szavát: „Ki gyermekét szerette, gondját a sír el nem temette”. Ugyanakkor a zsinat figyelmezteti az illetékeseket, hogy ha ebbe a tiszteletbe „itt-ott becsúszott volna valami visszaélés, túlzás vagy fogyatékoság, törekedjünk eltüntetni vagy kijavítani”.